

Situace v mládežnických sborech u nás, na Slovensku a v Německu

JIŘÍ SLOVÍK

Summary

This paper deals with the view of domestic high school singing and singing in Slovakia and Germany. It traces the development of choirs at high schools, mainly conservatories, secondary schools of education and especially grammar schools. It deals also with the view of neighbouring Slovakia and Germany.

Tento příspěvek není srovnávací studií. Nevychází z tabulkových záznamů jednotlivých národních pěveckých unií. Jde spíše o pohled člověka, který dlouhou dobu působí jako sbormistr ve všech typech sborů, člověka, který má dlouhou dobu blízko k slovenskému sborovému dění, žije na hranici s Polskem a v posledních letech působí jako umělecký vedoucí Sborového studia v Německu.

na Slovensku pak Turčianských Teplic, Levoče. Sbory se pravidelně setkávaly na soutěžích, přední skladatelé (Z. Lukáš, P. Eben, I. Hurník, O. Mácha) psali pro tyto soutěže povinné skladby. Tyto kvalitní kompozice pak dlouhou dobu zůstávaly v kmenovém repertoáru sborů a můžeme se s nimi setkat i dnes.

Jiná situace byla na konzervatořích. Školní sbory, které zde vznikly povinně, protože sborový zpěv je součástí učebních plánů, plnily funkci pěveckého doplnění školního orchestru. Sbory dokázaly zazpívat těžký repertoár, ale radost ze společné práce, ze soutěžení, ze společných zájezdů a koncertů se rozměnila v potřebách individuální výuky. Snad jedinou výjimkou byl sbor Konzervička z Konzervatoře v Pardubicích, který vznikl v 80. letech pod vedením skladatele Miroslava Raichla.

Situace na gymnáziích byla silně ovlivněna tehdejší politickou atmosférou. Školní sbory plnily funkci jakési kulturní „úderky“, která vystupovala na školních akcích a její program vycházel z ideových požadavků školy.

Velký zlom nastal po roce 1989. Mnozí skeptikové tvrdili, že úkol sborového zpěvu na středních školách pomalu vymizí a s novými možnostmi bude mladá generace hledat jiné formy kulturního vyžití. Čas dal za pravdu těm, kdo věřili, že tradice se nedá vymýtít změnou politického systému. Do-

České mládežnické sbory

Tradice českého středoškolského zpěvu sahají do počátků vzniku středního školství u nás. Zpočátku to byly pouze gymnaziální sbory, které byly zřizovány v rámci škol. Velký zlom nastal po 2. světové válce, kdy v 50. letech začaly vznikat u nás speciální střední školy vychovávající středoškolské odborníky. Tak byly zakládány střední pedagogické školy a po vzoru Pražské konzervatoře i další konzervatoře v mnohých městech naší, tehdy Československé republiky. Oba typy škol vycházely z potřeb vyučovat v mateřských školách a v základních uměleckých školách hudbu odborně. Na oba typy škol se přijímali studenti po náročných talentových zkouškách. Není divu, že záhy na pedagogických školách vznikly vynikající dívčí sbory jak v Čechách, tak i na Slovensku. Určitě bych jmenoval alespoň pěvecké sbory z pedagogických škol z Karlových Varů, Kroměříže, Krnova,

cháží však ještě k jednomu zlomu – k rozdělení republiky na dva samostatné státy.

V České republice na počátku 90. let se začaly objevovat nové sbory na gymnáziích. A co víc, vznikají smíšené sbory, jejichž absence do této doby byla patrná hlavně na mezinárodních sborových soutěžích.

Velkým počinem byl vznik sborového festivalu Gymnasia Cantant v Brně, jehož pořadatelem je do dnešní doby Gymnázium Vídeňská a u jehož zrodu stála neúnavná pracovnice prof. Miluše Kleinová. Od roku 1996 vzniká další sborový festival, původně zamýšlený jako mezinárodní a svou koncepcí navazující na Gymnasia Cantant, festival Opava cantat, jehož pořadatelem je Mendelovo gymnázium v Opavě. Tomuto festivalu bude věnována pozornost v programu X. ročníku Cantus choralis v Ústí nad Labem v roce 2011.

Tím, že měly sbory možnost srovnání a hlavně možnost vycestovat se svým uměním do zahraničí, dochází nejen ke kvantitativnímu nárůstu sborů, ale také k jejich zkvalitňování.

Mezi sbory s dlouholetou tradicí patří sbor Gymnázia Jana Nerudy v Praze, KOS Litomyšl, OSS Luscinia Opava, Mladí madrigalisté Brno, V. I. S. Chomutov, Basové G z Valašského Meziříčí a mnoho dalších. Ve statistice NIPOS Artama Praha z roku 2010 figuruje 65 gymnaziálních sborů, a to mnohé pod touto institucí nejsou vedeny.

V posledních letech zjišťujeme také zvýšený zájem o sborový zpěv na konzervatořích. Výrazným posunem byl vznik komorního sboru KomoraCZECH na Janáčkově konzervatoři v Ostravě, jehož členové, studenti nástrojové hry, během krátké doby získali na mezinárodních sborových festivalech u nás i v zahraničí řadu ocenění – Polsko, Glubczyce – 1. místo, Spittal an der Drau 4. místo, young2007prague 2. × zlaté pásmo.

Velmi slibně si počíná v posledních letech Pěvecký sbor Konzervatoře P. J. Vejvanovského v Kroměříži.

Z uvedeného vyplývá, že v České republice můžeme být spokojeni se současným stavem středoškolského sborového zpěvu.

Středoškolský sborový zpěv na Slovensku

Po rozdělení republiky nastává na Slovensku trochu odlišná situace. Střední pedagogické školy, které byly hlavním centrem sborového zpěvu, se postupně transformují na školy s jinými učebními plány a hudba je zde již jen na okraji a jen ve třídách s výrazně pedagogickou orientací. Na gymnáziích není estetická výchova součástí učebních plánů, a tak slovenské děti končí s výukou hudební a výtvarné výchovy v 9. třídě ZŠ. Jen pro srovnání uvádím, že na českých gymnáziích je volitelná hudební nebo výtvarná výchova až do 2. ročníku a to v počtu 2 hodiny týdně. Pro ředitele slovenských gymnázií je pak celkem zbytečné přibírat učitele s aprobací hudební výchova pro střední školy, protože pro něj nenajde hodiny do úvazku. A tady narážíme na celý problém – studenti nejsou vedeni ke zpěvu a navíc na školách chybí kvalifikovaní učitelé nebo sbormistři, kteří by mohli pěvecké sbory vést. Malou výjimkou je pěvecký sbor gymnázia v Trnavě, jehož dosavadní úspěchy staví tento sbor na špičku slovenských gymnaziálních sborů.

Výrazně přesahující současnou úroveň je pěvecký sbor na Konzervatoři J. L. Bellu v Banské Bystrici, který svým pojetím a repertoárem dosahuje skvělých výsledků nejen doma, ale i v zahraničí. Jeho 1. místo na festivalu ve španělském Cantonigros v roce 2009 je toho jasným důkazem.

Protože často jezdím do porot slovenské soutěže Mládež spieva, mohu posoudit, že ostatní středoškolské sbory se rekrutují nejvíce ze studentů ZUŠ, které váže společná láska ke sborovému zpěvu a také z „odrostlých“ dětí dětských pěveckých sborů, které již touží po výrazné změně repertoáru.

Zkušenosti z Německa

V roce 2009 jsem byl požádán, abych působil jako umělecký vedoucí a sbormistr Sborového studia ve Wolfenbüttel (Niedersachsen). Od této doby mám možnost sledovat sborové dění přímo v Německu.

První věc, která mne překvapila, je velké množství sborů s dlouholetou tradicí. Mluví-

me-li o dlouholetosti, pak v řádu 60–120 let trvání sborů. Jenomže tyto pěvecké spolky, které jsou v každé vesnici tři i více, neu-možňují kvalitativní rozvoj sborového zpěvu. Základem jsou mužské a ženské sbory, které mají v průměru 15 členů s věkovým průměrem kolem 60 let. Málokdy se ve vedení sboru najde člověk, který hudbu studoval, většinou jsou to členové, kteří umějí hrát na klavír. Také repertoár těchto sborů zaostává za současnými trendy sborového dění v celém světě. A tak většinu mladých lidí tento způsob práce neláká, ba naopak je spíše odrazuje.

Základem mládežnických sborů jsou zde sbory při středních školách. Studenti si většinou sami vybírají repertoár tak, aby byl pro ně přístupný. A tak se většinou orientují na muzikály a gospely. Sbory zpívají téměř výhradně anglicky. Často sbor doprovází školní instrumentální soubor. Pro výuku hudby to snad stačí, ale pro rozvoj náročnějšího sborového repertoáru určitě ne. Jen na malém procentu gymnázií vznikly takové středoškolské sbory, jak je známe z našich zemí. Je to většinou jen tam, kde sbormistr pracuje již s malými dětmi od 10 let, kdy přicházejí na gymnázium.

Zcela zarážející jsou pak výpovědi mladých sborových zpěváků, kteří mluví o posměchu ze strany ostatních spolužáků kvůli jejich nevšednímu zájmu o sborový zpěv.

Druhým typem jsou chrámové sbory mladých, které pracují pod některou z církví. I tady je ovšem problém jednostranně zaměřeného výběru skladeb. A tak se často stává, že výborní zpěváci, toužící poznat

i jiný repertoár, z těchto sborů nenávratně odcházejí.

Za celou dobu své sbormistrovské praxe jsem se na žádném mezinárodním sborovém festivalu nesetkal se smíšeným mládežnickým sborem z Německa, ale ani z Rakouska či Švýcarska.

Závěr

Tento příspěvek není srovnávací studií, jak jsem již uvedl na začátku. Můžeme však pozorovat, že tam, kde je silná tradice sborového zpěvu, není problém v zakládání a v práci mládežnických sborů. Zkušenosti z vlastní rodiny, příklady z okolí, návaznost na práci v dětském sboru – to vše přispívá ke zdravému chápání významu sborového zpěvu jako uměleckého i sociálního počínu. Důležitým momentem je pak i podpora ze strany státních úřadů, hlavně pak ministerstva školství. Tam, kde zůstává hudební výchova součástí středoškolského studia i na všeobecně zaměřených školách, je možnost navazovat na získané poznatky, rozvíjet touhu po seberealizaci prostřednictvím zpěvu. Zcela specifická je situace na Slovensku, kde je silná tradice folklóru. Kdybychom prováděli srovnávací studii v této oblasti, pak by určitě Slovensko výrazně předčilo mnohé země. Jinak je tomu v Německu. Silný vliv západní kultury, většinou anglicky zpívaná hudba, muzikálová hudba, jsou příčinou toho, že se zde daří většinou jen této hudbě.

Můžeme jen doufat, že naše dlouhodobá tradice postaví pevnou hráz proti tomuto vlivu.

Resumé

Článek se zabývá pohledem na středoškolský zpěv u nás, na Slovensku i v Německu. Sleduje vývoj sborů na středních školách, hlavně na konzervatořích, středních pedagogických školách a zvláště pak na gymnáziích. Zabývá se také pohledem do sousedního Slovenska a Německa.

Klíčová slova: středoškolský sbor, konzervatoř, střední pedagogická škola, gymnázium, smíšený sbor, dívčí sbor, komorní sbor.

Keywords: high school choir, conservatory, secondary school of education, grammar school, mixed choir, girls' choir, chamber choir.

Mgr. Jiří Slovík je v současné době doktorandem katedry hudební výchovy PF UJEP v Ústí nad Labem. Jeho disertační práce je zaměřena na problematiku mládežnických pěveckých sborů, zejména sborů konzervatoří v České republice a na srovnatelných školách v zahraničí.

Jiri.Slovik@seznam.cz